

DOI 10.37491/UNZ.72.10
УДК 351.863 (477)

Інна ШЕВЧУК¹

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ ЗАГРОЗАМ НАЦІОНАЛЬНИМ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджуються актуальні питання визначення сутності категорій «державне регулювання», «державне управління», «механізми державного управління», «механізми державного регулювання», зокрема у сфері економічної безпеки. Встановлено, що система державного управління здійснює управлінський вплив на форму через відповідний механізм. Розмежовано поняття «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання». Встановлено, що об'єктом державного управління є суспільні відносини, системи; об'єктом державного регулювання — види діяльності людини та економічні відносини. Доведено, що ключовою відмінністю між «державним управлінням» та «державним регулюванням» є інтереси тих суб'єктних груп, які ці процеси забезпечують. Враховуючи специфіку наявної політико-економічної ситуації в країні, стан сектора безпеки і оборони, ситуацію із тимчасово окупованими територіями України, удосконалено визначення механізмів державного регулювання в означеній сфері, зокрема організаційний, правовий, економічний, соціальний, інформаційний та безпековий — організаційний механізм. Визначено ключові принципи забезпечення економічної безпеки, серед яких виділяють: верховенство закону під час за-

¹ кандидат наук з державного управління,
завідувач відділу з питань законотворчості та наукових експертиз,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
innashevchuk555@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-9062-8907>.

безпечення економічної безпеки; додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки; своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою. Зауважено, що наведений перелік принципів забезпечення економічної безпеки не є вичерпним, тому систему доповнено такими принципами: цільової узгодженості (погодження коротко-, середньо- та довгострокових планів на державному, регіональному та місцевому рівнях в процесі формування політики органами публічного адміністрування в означеній сфері, враховуючи стан справ у сфері економічної безпеки країни, пріоритетність та ієрархічну підпорядкованість завдань в означеній сфері з метою досягнення бажаних результатів та реалізації державної політики на засадах ефективності та якісного розвитку держави), безпекової та оборонної спрямованості (поєднання захисту і реалізації національних інтересів та процесів державного регулювання сфери безпеки і оборони, стратегічного планування дій з метою ефективного впровадження у визначеній сфері та налагодження системної життєзабезпечення), критеріальності й прогнозованості загроз у сфері економічної безпеки (провадження державної політики в означеній сфері на основі визначених критеріїв, ґрунтуючись на системі показників із зазначенням прогнозних, якісно-кількісних значень, які б відображали ситуацію у державі, визначення якісних характеристик та ефективності державної політики у сфері економічної безпеки, враховуючи стратегічний напрям соціально-економічного розвитку держави); компетенції недержавних суб'єктів забезпечення економічної безпеки (налагодження ефективної взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами в частині активної участі у реалізації політики у визначеній сфері); відкритості й послідовності політики протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки (забезпечення безперешкодного доступу громадян, громадських інститутів та інших суб'єктів сфери економічної безпеки до інформації про досліджувану сферу, ефективність, легітимність та прозорість державно-управлінських рішень у визначеній сфері). Визначено, що задля забезпечення захисту національних інтересів у сфері економічної безпеки та ефективної реалізації механізмів державного регулювання протидії загрозам в означеній сфері слід раціонально застосовувати важелі забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії та глобалізаційних перетворень. До таких важелів віднесено організаційно-правові, соціально-економічні та політико-дипломатичні.

Ключові слова: важелі, механізми державного управління, механізми державного регулювання, принципи забезпечення економічної безпеки.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в національній економіці, актуалізують нагальну потребу забезпечення умов для стабільної та ефективної життєдіяльності суспільства через забезпечення економічної безпеки як визначального базису національних інтересів.

Теоретичні та практичні механізми державного управління, сфери економічної безпеки та кола питань, пов'язаних з цією проблематикою, досліджувала низка провідних вчених та науковців, публікації яких не тільки слугували базисом для тлумачення суті поняття, а й сприяли переосмисленню значення й насиченості категорії.

Кризова ситуація в країні та збройна агресія з боку Російської Федерації значно посилили необхідність ґрунтовного визначення й детального дослідження не тільки категорії механізмів державного управління, а й специфіки інструментів реалізації державної політики у сфері економічної безпеки з метою посилення уваги до протидії загроз національним інтересам у визначеній сфері.

Дослідженню та науковому вирішенню проблем визначення категорії «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання» займались фахівці в сфері державного управління: Г. В. Атаманчук, В. Д. Бакуменко, Ю. П. Битяк, О. А. Вознесенська, М. І. Завидняк, О. М. Кравченко, В. Я. Малиновський, Н. Р. Нижник, О. Ю. Оболенський, Г. С. Одінцова, О. В. Федорчак, Ф. І. Шамхалов, Л. П. Юзьков та інші. Водночас недостатньо вивченими залишаються питання визначення сутності саме механізмів державного регулювання, виокремлення основних принципів та важелів забезпечення економічної безпеки.

Мета — дослідити сутність механізмів державного регулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки.

Для досягнення мети було поставлено такі наукові завдання:

- 1) проаналізувати погляди науковців на сутність категорій «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання», визначити їх роль у забезпеченні економічної безпеки держави;
- 2) дослідити на предмет тотожності поняття «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання»;
- 3) визначити ключові принципи забезпечення економічної безпеки;
- 4) виокремити основні важелі забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії та глобалізаційних перетворень.

Система державного управління здійснює управлінський вплив на форму через відповідний механізм. Тобто ефективність та результативність системи державного управління залежить від механізмів, які успішно функціонують та забезпечують «... скоординоване, цілеспрямоване та дієве керівництво суспільними процесами держави; належний організа-

ційно-управлінський вплив на суспільний розвиток держави; реалізацію мети та завдань державного управління — як загальних, так і персоналізованих, які необхідно вирішувати в конкретних сферах суспільного життя» [1].

Окремі автори в наукових дослідженнях подекуди ототожнюють категорії «механізми держави», «механізми управління», «механізми регулювання», «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання». Тому здійснимо теоретичний аналіз низки праць науковців, які присвячені питанням реформування системи державного управління, що пов'язані зі специфікою формування та функціонування вищезазначених категорій, у тому числі й у сфері економічної безпеки. Що стосується категорії «механізм держави», то це поняття визначають у широкому та вузькому значенні. Так, у широкому значенні поняття означає механізм практичної реалізації управлінських рішень державної влади, тоді як у вузькому значенні — чітко визначений, конкретний засіб владного впливу держави на суспільство, який має на меті реалізацію визначених завдань чи вирішення суперечностей [2, с. 342]. Дещо деталізує та уточнює досліджувану категорію О. Ю. Оболенський, який механізм держави трактує як засновану на принципах розподілу влади систему органів державної влади та місцевого самоврядування, діяльність якої спрямована на реалізацію та забезпечення функцій та завдань держави [3, с. 53–54]. О. В. Федорчак поділяє погляди автора щодо ототожнення механізму з системою: він визначає «механізми державного управління» як складну систему, призначення якої полягає у практичній реалізації державного управління, досягнення визначених завдань із чіткою структурою, важелями та інструментами впливу на об'єкт управління з нормативно-правовим й інформаційним забезпеченням, передбачає відповідні характеристики механізмів державного управління, зокрема:

- 1) правові механізми (нормативно-правова база державного управління: закони і постанови Верховної Ради України, акти Президента України, постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України тощо);
- 2) організаційні механізми (суб'єкти та об'єкти державного управління, структура, стратегічні, тактичні та оперативні цілі, основні завдання, функції, методи управління, результативність функціонування);
- 3) економічні механізми (державне управління інвестиційною, інноваційною, податковою, грошово-валютною, банківською, кредитною, страховою діяльністю тощо);
- 4) мотиваційні механізми (соціально-економічні стимули, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи) [4].

Адаптуючи поняття «механізм» у сфері державного управління, Л. П. Юзьков зосередив увагу на існуванні двох ключових підходів до трактування категорії «механізм». Так, щодо першого підходу, а саме структурно-функціонального, увага звертається не тільки на організаційну будову механізму, а й на функціонування його в динаміці. Щодо другого підходу — структурно-організаційного — акцент зміщується на якісні характеристики складових механізму, які разом утворюють організацій-

ний базис механізму держави, через який безпосередньо забезпечується державне керівництво суспільством [5, с. 57].

У свою чергу, Г. В. Атаманчук відзначає, що механізми управління є лише складовою системи управління, яка реалізує відповідний вплив на чинники, від яких залежить результат функціонування об'єкта, на який здійснюється управлінський вплив [6, с. 86]. Думку науковця поділяють Н. Р. Нижник і О. А. Машкова, які визначають механізми державного управління як складову системи управління, за допомогою якої реалізується вплив на ендогенні (мова йде про механізм управління суб'єктом господарювання) та екзогенні (механізм взаємодії з іншими суб'єктами господарювання) чинники, які впливають на результативність діяльності об'єкта. Тобто механізм управління є категорією управління, що включає мету управління, складові об'єкта та зв'язки між ними, на які спрямований владний вплив, дії задля досягнення мети, засоби та методи впливу, ресурси, соціальний (людський) та організаційний потенціали [7, с. 37].

Досить чітко визначення категорії «механізми державного управління» наводять у своїх наукових працях В. Д. Бакуменко і Д. О. Безносенко та визначають поняття як «... практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на будь-які суспільні відносини з метою досягнення поставлених завдань. Механізм державного управління виконує роль механізму суспільного самоуправління. Він може бути відображений такою ланцюговою схемою: мета — завдання — рішення — впливи — дії — результати». Варто підкреслити, що на процеси у сфері державного управління можуть впливати політичні, правові, економічні, соціальні та культурні (залежно від сфер суспільної діяльності) та можуть мати політичний, правовий та адміністративний характер [8, с. 116–117]. В. Я. Малиновський розглядає «механізми державного управління» як «... сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію мети державного управління» [9, с. 165]. Поділяє погляди авторів і М. І. Круглов, який «механізми державного управління» визначає як «... сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють. Він вважає, що оскільки фактори державного управління можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну і правову природу, то комплексний механізм державного управління повинен складати систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів» [10, с. 111].

Г. С. Одінцева та Н. М. Мельтюхова трактують «механізмами державного управління» як засіб вирішення суперечностей певного процесу або явища, чітку послідовність реалізації дій, що засновані на ключових принципах, меті, функціональні діяльності із застосуванням відповідних методів управління, які спрямовані на досягнення визначеної мети [11, с. 13]. Когорта науковців, зокрема Г. С. Одінцева, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова, Н. С. Миронова, О. Б. Коротич, зазначають, що «меха-

нізми державного управління» — це «... способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління. За формою подання — це схематичне зображення статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб'єкта і об'єкта, єдності діяльності і відносин, функціонування певної системи чи підсистеми. Склад елементів та порядок функціонування механізмів державного управління визначається метою, засобами впливу на об'єкт, зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковими складовими є такі: мета, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби. Залежно від засобів, які використовуються у конкретних механізмах державного управління, вони можуть бути політичними, економічними, соціальними, організаційними та правовими, а також комплексними відповідно до основних сфер суспільної діяльності» [12, с. 151].

Низка науковців у своїх публікаціях ототожнюють поняття «механізми державного управління» та «механізми державного регулювання», проте ці поняття не тотожні за змістовим наповненням. О. А. Вознесенська акцентує увагу на тому, що вплив ринкових механізмів фактично витіснив державне управління, обмеживши його вплив на об'єкти, які належать до державної власності [13, с. 97]. Ю. П. Битяк зосереджує увагу на тому. Що регулювання є складовою частиною державного управління: «Функцію державного управління можна визначити як частину управлінської діяльності держави, яку здійснюють на основі закону чи іншого правового акта органи виконавчої влади притаманними їм методами для виконання завдань державного управління. Найпоширенішою у вітчизняній літературі є класифікація функцій державного управління на загальні, спеціальні та допоміжні. Загальні функції справляють об'єктивно необхідний вплив на певні процеси, що відбуваються в господарській, політичній, соціально, культурній та інших сферах. Загальними функціями державного управління є прогнозування, планування, організація, регулювання, координація, облік, контроль» [14, с. 126]. Водночас автори наголошують, що «зміни в соціально-економічній системі й державному ладі, перехід до ринкових відносин, місцевого самоврядування обумовили зміни в мотивації та методах державного управління — воно не зводиться лише до прямого управління економікою та соціально-культурною сферою, прямого управління діяльністю окремих підприємств і установ з боку вищих органів на основі принципу «влада — підкорення». Управління дедалі більше здійснюється у формі нормативного регулювання, використання дозволів і рекомендацій, надання допомоги, сприяння й координації. Превалюючого значення набуває функція державного регулювання, від якої жодна держава не може відмовитися, оскільки законодавство поширюється на всі галузі та сфери і є прерогативою держави» [14, с. 9]. Науковці О. П. Альохін, А. А. Кармолицький та Ю. М. Козлов визначають зміст і механізми державного регулювання як функцію державного управління, що передбачає:

- а) нормативне регулювання шляхом встановлення загальних правил;
- б) оперативне корегування відповідно до реальних завдань, які має вирішити управління;
- в) контроль за виконанням правових норм, що регулюють ті чи інші відносини;
- г) державний захист прав та інтересів учасників суспільних відносин, врегульованих відповідними правилами;
- д) координацію і загальне спрямування їх діяльності;
- е) сприяння її успішному здійсненню;
- ж) визначення пріоритетів у структурній політиці [15, с. 393].

Таким чином, ототожнювати досліджувані категорії не доцільно. Проте державне регулювання найчастіше реалізується через функції, які схожі із функціями державного управління. Державне управління пов'язане із наявністю у суб'єктів управління підпорядкованих об'єктів, тоді як державне регулювання полягає у впливі на організаційно не підпорядковані об'єкти, але в обох випадках застосовується форми реалізації виконавчої влади, оскільки обидва процеси мають схожий суб'єктний склад [15, с. 11].

Варто відзначити, що державне управління та державне регулювання здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, місцевими адміністраціями тощо. Водночас функція державного регулювання майже відсутня у повноваженнях органів місцевого самоврядування, є низка органів виконавчої влади, які здійснюють винятково функції державного управління (Національна комісія регулювання зв'язку та інформатизації, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національна комісія що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг тощо). Об'єктом державного управління є суспільні відносини (збереження та використання екологічної мережі, використання ядерної енергії, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій), системи (забезпечення АПК, безоплатна правова допомога). Тоді як об'єктом державного регулювання є, насамперед, види діяльності людини (підприємницька діяльність, зовнішньоекономічна, банківська діяльність), економічні відносини (фондовий ринок, ринок фінансових послуг). Тобто ключовою відмінністю між «державним управлінням» та «державним регулюванням» є інтереси тих суб'єктних груп, які це процеси забезпечують. Тільки державне управління використовується для реалізації соціальної функції держави (освіта, соціальний захист населення) та функції культури та забезпечення суспільної безпеки (захист від надзвичайних ситуацій різного роду). Державне управління реалізується всередині ієрархічної структури органів державної влади з метою їх оптимізації та забезпечення ефективного функціонування. Державне регулювання як є форма реалізації виконавчої влади спрямоване на створення умов для забезпечення виконання нормативно-правових актів.

Враховуючи вищезазначене, вбачаємо за необхідність сформулювати визначення поняття «механізми державного регулювання у сфері економічної безпеки, яке ми трактуємо як сукупність організаційних, право-

вих, економічних, соціальних, інформаційних та безпекових засобів, заходів стимулів та важелів, за допомогою яких органи публічного управління практично реалізують заходи щодо регулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки.

Дослідження механізмів державного регулювання є вкрай необхідним, враховуючи сучасні реалії, крім того, це дає змогу детальніше описати й механізм президентського контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації щодо захисту економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях, що має право контролю за актами Кабінету Міністрів України (п. 15 ч. 1 ст. 106) шляхом зупинення їх дії з мотивів невідповідності Основному закону держави з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності та більшість контрольно-наглядових функцій за всіма органами публічного адміністрування та включає систему першочергових антикризових заходів, що вживаються з боку Президента України, Офісу Президента України, Ради національної безпеки і оборони України та інших допоміжних органів і служб, шляхом вибору конкретних сил і засобів забезпечення національної безпеки, осмислення раціональних механізмів протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки з метою зменшення критичних загроз в економіці, створення національної економічної системи, яка б забезпечувала динамічний розвиток держави та її відповідність високим світовим стандартам.

Воєнна агресія Російської Федерації та неготовність України протистояти цій зовнішній загрозі актуалізувала необхідність дослідження та удосконалення місії парламентського контролю за діяльністю органів виконавчої влади щодо захисту національних інтересів України від загроз в економічній сфері, що є одним з елементів стримувань і противаг у взаємодії законодавчої і виконавчої влади шляхом роботи постійних і тимчасових (спеціальних і слідчих) комітетів (комісій) парламенту для застосування конституційно-правових санкцій та послідовного введення низки управлінських заходів щодо захисту економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях з метою забезпечення: готовності економіки до відбиття Україною збройної агресії; розвитку оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки; забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці, та особливого періоду; юридичного захисту в міжнародних інституціях майнових інтересів фізичних і юридичних осіб України та Української держави, порушених Росією;

Враховуючи специфіку наявної політико-економічної ситуації в країні, стан сектора безпеки і оборони, ситуацію із тимчасово окупованими територіями України, на нашу думку, слід удосконалити визначення механізмів державного регулювання в означеній сфері, зокрема організаційний, правовий, економічний, соціальний, інформаційний та безпековий.

Організаційний механізм — це система основних дій та заходів, змістом яких є забезпечення економічної безпеки. Цей механізм спрямо-

ваний на протидію загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки, зокрема організацію та здійснення управлінських функцій, що пов'язані із забезпеченням реалізації державної політики у сфері національної безпеки України з метою протидії загрозам економічній безпеці держави, шляхом створення ефективної системи державного регулювання захисту національних економічних інтересів України на національному і міжнародному рівнях тощо.

Правовий механізм — це система законодавчих та нормативно-правових норм державного регулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки, яка може бути реалізована шляхом прийняття системного законодавства, спрямованого на врегулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки; узгодження правових норм з питань забезпечення взаємодії з іншими суб'єктами забезпечення економічної безпеки (недержавними органами, установами, організаціями та фізичними особами), що надають послугу забезпечення безпеки в економічній сфері, у якій діють чинники небезпек і загроз; урегулювання питань суспільних відносин у сфері економічної безпеки на підставі усталених принципів права; упровадження Концепції протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки, що сприятиме підвищенню ефективності формування якісно нової державної економічної політики, спрямованої на виявлення загроз економічній безпеці та вироблення політики держави щодо їх нейтралізації тощо.

Економічний механізм — це комплекс методів, засобів та прийомів, взаємоузгоджених та взаємопов'язаних між собою, які слугують інструментом реалізації управлінської діяльності в системі забезпечення національної безпеки, на основі законодавчих актів, що регулюють питання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки з метою створення умов для ефективного функціонування національної економіки на основі вирішення відповідних завдань, зумовлених безпековими функціями держави щодо здатності захистити економічні інтереси від зовнішніх і внутрішніх загроз тощо.

Соціальний механізм — це комплекс соціальних заходів, спрямованих на стимулювання економічного зростання, підвищення соціальних стандартів та зміцнення соціальної стабільності в суспільстві шляхом: запобігання та протидії корупції; зменшення нелегальної зайнятості; забезпечення реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами; збереження інтелектуального та наукового потенціалу країни, урегулювання питання мобільності молоді тощо.

Інформаційний механізм — це комплекс інформаційно-комунікаційних засобів, які забезпечують формування інформаційного ресурсу для протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки, шляхом підвищення інформованості громадськості про стан забезпечення національної безпеки в економічній сфері; поширення інформації за допомогою засобів масової інформації про стан еко-

номічної безпеки та загрози національним інтересам України у сфері економічної безпеки; активізації пропаганди у сфері протидії негативним впливам інших держав щодо життєздатності та стійкості української економіки; посилення інформаційних заходів щодо запобігання впливу кризових явищ світової економіки на Україну тощо.

Безпековий механізм — це комплекс військових (правоохоронних) заходів, що спрямований на протидію загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки та реалізується шляхом організації оперативно-службової, оперативно-розшукової, розвідувальної та контррозвідувальної діяльності з метою своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці в економічній сфері; прогнозування та запобігання загроз економічній безпеці; оперативного реагування на кризові та надзвичайні ситуації в суспільно-політичній та соціально-економічній сфері тощо.

Дослідження значення механізмів державного регулювання протидії загрозам національним інтересам у сфері економічної безпеки буде неповним без вивчення основних вихідних положень, на основі яких і реалізується визначена категорія. Аналіз наукових джерел дав змогу визначити ключові принципи забезпечення економічної безпеки, серед яких виділяють такі: верховенство закону під час забезпечення економічної безпеки; додержання балансу економічних інтересів особи, сім'ї, суспільства, держави; взаємна відповідальність особи, сім'ї, суспільства, держави щодо забезпечення економічної безпеки; своєчасність і адекватність заходів, пов'язаних із відверненням загроз і захистом національних економічних інтересів; пріоритет договірних (мирних) заходів у вирішенні як внутрішніх, так і зовнішніх конфліктів економічного характеру; інтеграція національної економічної безпеки з міжнародною економічною безпекою [16].

Окрім науковці вважають вищенаведений перелік недостатнім та до групи зазначених принципів додають принцип справедливості (передбачає розподіл національного доходу рівними частинами з метою доступності суспільних благ); принцип свободи економічної діяльності (врегулювання ринкових цін шляхом забезпечення реалізації закону попиту у пропозиції та попередження виникнення монополій на ринку); принцип соціальної правової держави (економічна свобода підтримується соціальною орієнтованістю ринкової економіки шляхом створення політико-економічних умов урядом через удосконалення чинного законодавства [17, с. 122]. Реалізація принципів сприятиме не тільки соціально-економічному розвитку держави, а й забезпечення ефективної системи соціального забезпечення, надання адресної соціальної допомоги [18, с. 25–27].

На наш погляд, наведений перелік принципів забезпечення економічної безпеки не є вичерпним. Саме тому нами цю систему доповнено такими принципами: цільової узгодженості (погодження коротко-, середньо- та довгострокових планів на державному, регіональному та місцевому рівнях в процесі формування політики органами публічного адміністрування в означеній сфері, враховуючи стан справ у сфері економічної

безпеки країни, пріоритетність та ієрархічну підпорядкованість завдань в означеній сфері з метою досягнення бажаних результатів та реалізації державної політики на засадах ефективності та якісного розвитку держави), безпекової та оборонної спрямованості (поєднання захисту і реалізації національних інтересів та процесів державного регулювання сфери безпеки і оборони, стратегічного планування дій з метою ефективного впорядкування у визначеній сфері та налагодження системи життєзабезпечення), критеріальності й прогнозованості загроз у сфері економічної безпеки (провадження державної політики в означеній сфері на основі визначених критеріїв, ґрунтуючись на системі показників із зазначенням прогнозних, якісно-кількісних значень, які б відображали ситуацію у державі, визначення якісних характеристик та ефективності державної політики у сфері економічної безпеки, враховуючи стратегічний напрям соціально-економічного розвитку держави); компетенції недержавних суб'єктів забезпечення економічної безпеки (налагодження ефективної взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами в частині активної участі у реалізації політики у визначеній сфері); відкритості й послідовності політики протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки (забезпечення безперешкодного доступу громадян, громадських інститутів та інших суб'єктів сфери економічної безпеки до інформації про досліджувану сферу, ефективність, легітимність та прозорість державно-управлінських рішень у визначеній сфері).

Задля забезпечення захисту національних інтересів у сфері економічної безпеки та ефективної реалізації механізмів державного регулювання протидії загрозам в означеній сфері слід раціонально застосовувати важелі забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії та глобалізаційних перетворень. До таких важелів автором віднесено організаційні-правові, соціально-економічні та політико-дипломатичні.

Організаційні-правові важелі передбачають комплекс системних заходів організаційно-правового характеру, що запроваджуються органами державної влади, до компетенції яких належать питання виявлення та ідентифікація загроз національним інтересам України у сфері економічної безпеки та протидія їм тощо.

Соціально-економічні важелі передбачають створення з боку держави сприятливих умов, спрямованих на стимулювання економічного зростання і підвищення рівня зайнятості населення; забезпечення його високої ділової активності; відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів тощо.

Політико-дипломатичні важелі передбачають комплекс політичних і дипломатичних заходів у сфері зовнішніх зносин, що спрямовані на створення сприятливих *зовнішньополітичних*, соціально-економічних та безпекових умов для зміцнення політичного діалогу із широкого спектра зовнішньополітичних, соціально-економічних та безпекових питань, що передбачає поступову конвергенцію у сфері зовнішньої і безпекової полі-

тики, формування мережі союзництва як з окремими державами, так і з міжнародними безпековими організаціями; відновлення територіальної цілісності Української держави та відшкодування завданих втрат тощо.

Підбиваючи підсумки, варто підкреслити на необхідності розмежування понять «державне управління» та «державне регулювання», змістовне наповнення і процес практичної реалізації яких суттєво впливає на змістове наповнення категорії «механізми державного регулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки». Визначено й охарактеризовано організаційний, правовий, економічний, соціальний, інформаційний та безпековий механізми державного регулювання протидії загрозам національним інтересам України у сфері економічної безпеки та розкрито їх основну роль, спрямовану на реагування та вживання своєчасних і адекватних заходів із усунення загроз економічній безпеці; проведення узгодженої системної державної політики щодо забезпечення економічної безпеки; забезпечення реформування системи забезпечення національної безпеки; формування та реалізації принципово нової єдиної воєнно-економічної політики; забезпечення економічного розвитку держави, посилення її обороноздатності.

Список використаних джерел

1. *Кравченко О. М.* Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2009. № 3. URL : <https://bit.ly/2Xex6l3>.
2. *Шамхалов Ф. И.* Основы теории государственного управления. Москва : Экономика. 2003. 518 с.
3. *Оболенський О. Ю.* Державна служба. Київ : КНЕУ, 2006. 472 с.
4. *Федорчак О. В.* Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. № 1. URL : <https://bit.ly/3bZaRn9>.
5. *Юзьков Л. П.* Государственное управление в политической системе развитого социализма. Киев : Высшая школа, 1983. 155 с.
6. *Атаманчук Г. В.* Государственное управление (организационно-функциональные вопросы). Москва : Экономика, 2000. 302 с.
7. *Нишник Н. Р., Машков О. А.* Системний підхід в організації державного управління. Київ : Вид-во УПДУ, 1998. 160 с.
8. *Бакуменко В. Д., Безносенко Д. О.* Виявлення комплексу проблем державного управління процесами європейської та євроатлантичної інтеграції України, розробка пропозицій щодо вдосконалення системи державного управління цими процесами: науково-дослідна робота. Київ : НАДУ; Центр навчання і досліджень з європейської та євроатлантичної інтеграції України, 2012. 410 с.
9. *Малиновський В. Я.* Державне управління. Київ : Атіка, 2006. 572 с.
10. *Круглов М. И.* Стратегическое управление компанией. Москва : Русская деловая литература, 1998. 768 с.
11. *Одінцова Г. С., Мельтюхова Н. М.* Теорія і історія державного управління. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. 136 с.
12. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. Г. С. Одінцова, В. Б. Дзюндзюк, Н. М. Мельтюхова та ін. Київ : Професіонал, 2008. 288 с.

13. Вознесенська О. А. Сутність державного регулювання в галузі діяльності аудіовізуальних засобів масової інформації: до постановки питання. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 3. С. 94–98.
14. Адміністративне право України / за ред. Ю. П. Битяка. К. : Юрінком Інтер, 2005. 544 с.
15. Алексин А. П., Кармолицкий А. А., Козлов Ю. М. Административное право Российской Федерации. М. : Зерцало-М, 2003. 608 с.
16. Економічна безпека / за ред. О. Джужі. К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 368 с.
17. Завидняк М. І. Принципи та структура економічної безпеки України: конституційно-правові аспекти. *Visegrad Journal of Human Rights*. 2016. № 1/2. С. 119–124.
18. Конституційні засади економічної системи України / за ред. В. Устименка. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 258 с.

Надійшла до редакції 01.12.2019

Inna SHEVCHUK

Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University Management and Law

Mechanisms of State Regulation of Counteracting Threats to the National Interests of Ukraine in the Field of Economic Security

The article deals with topical issues of defining the essence of the categories of «state regulation», «public administration», «mechanisms of public administration», «mechanisms of state regulation», including in the sphere of economic security. It is established that the system of public administration has a managerial influence form and exercises through the appropriate mechanism. The concepts of «mechanisms of public administration» and «mechanisms of state regulation» are delimited. It is established that the object of public administration is public relations, systems; the subject of state regulation are human activities and economic relations. It is proved that the key difference between «government» and «state regulation» is the interests of those subject groups that these processes provide. Taking into account the specifics of the current political and economic situation in the country, the state of the security and defense sector, the situation with the temporarily occupied territories of Ukraine has improved the definition of mechanisms of state regulation in this area, in particular organizational, legal, economic, social, information and security: organizational mechanism. The key principles of economic security are identified, among which are: the rule of law while ensuring economic security; maintaining the balance of economic interests of the individual, family, society, state; mutual responsibility of individual, family, society, state for ensuring economic security; timeliness and adequacy of measures to prevent threats and protect national economic interests; the priority of contractual (peaceful) measures in resolving both internal and external economic conflicts; integration of national economic security with international economic security. The author noted that the above list of economic security principles is not exhaustive, so the system is complemented by the following principles: targeted consistency (approval of short, medium and long-term plans at the state, regional and local levels in the process of policy-making by the public administration bodies in the specified sphere taking into account the state of affairs in the field of economic security of the country, the priority and hierarchical subordination of the goals in the specified sphere in order to achieve the desired results and to achieve state policy on the basis of efficiency and quality development of the state), security and defense orientation (combination of defense and realization of national interests and processes of state regulation of the sphere of security and

defense, strategic planning of actions with the purpose of effective streamlining in a certain sphere and adjustment of the system of vital security), criterion threats to the field of economic security (pursuing public policy in the defined field based on defined criteria, based on a system of indicators indicating the predictive, qualitative and quantitative values that would reflect the situation in the state, determining the qualitative characteristics and effectiveness of public policy in the field of economic security, taking into account the strategic direction of socio-economic development of the state); competences of non-state actors for ensuring economic security (establishing effective interaction of civic institutions societies with state authorities, local self-government bodies, legal entities and individuals in the part of active participation in the implementation of policy in a certain field); openness and consistency of the policy of countering the threats to the national interests of Ukraine in the field of economic security (ensuring unimpeded access of citizens, public institutions and other subjects of economic security to information on the investigated sphere, efficiency, legitimacy and transparency of state-administrative decisions in a certain sphere). It is determined that in order to protect the national interests in the sphere of economic security and to effectively implement the mechanisms of state regulation of counteraction to threats in the specified sphere, the levers of ensuring the economic security of Ukraine in the conditions of external aggression and globalization transformations should be rationally applied. These levers include: organizational, legal, socio-economic and political-diplomatic.

Keywords: levers, mechanisms of public administration, mechanisms of state regulation, principles of ensuring economic security.